

Vladimir Osolnik
**NEKAJ BESED
O JEZIKU,
KNJIŽEVNOSTI
IN NACIONALNI
IDENTITETI
NA SLOVENSKEM**

313-323

VLADIMIR OSOLNIK
ODDELEK ZA SLAVISTIKO
FILOZOFSKA FAKULTETA
UNIVERZA V LJUBLJANI
AŠKERČEVA 2
SI-1000 LJUBLJANA

::POVZETEK

V STRNJENEM PRISPEVKU O nacionalni identiteti in o njenem soodnosu z razvojem jezika in književnosti Avtor opisuje razvojni lok slovenskega jezika na ozemlju poselitve Alpskih in Panonskih Slovanov od njegovih oblik v času ustnega slovstva, pismenstva, srednjeveške književnosti, književnosti v obdobju romantike, realizma, moderne in postmoderne ter evidentirane stopnje v nastajanju nacionalne književnosti, nacionalne in politične zavesti oz. njenih organiziranih oblik v sodobnem času. Pri tem povezuje minula obdobja oz. umetniške ubeseditve minulih obdobj s stremljenji slovenskih in južnoslovanskih pesnikov in pisateljev po nacionalni in mednarodni uveljavitvi v času romantike, ki so s svojimi vsestranskimi jezikoslovnimi in literarnimi, znanstvenimi in umetniškimi narodno afirmativnimi aktivnostmi, predvsem pa z odmevnimi nacionalnimi junaškimi pesnitvami omogočili nadaljnji razvoj in uresničitev tega visokega cilja v drugi polovici XX. stoletja.

Ključne besede: Slovenski jezik, književnost, identiteta, literarno ustvarjanje, ustno slovstvo, lastno pismenstvo, romantika.

ABSTRACT**SOME WORDS ABOUT LANGUAGE, LITERATURE AND NATIONAL IDENTITY IN SLOVENIA**

In the actual contribution about national identity and its co – relation with the development of the language and literature, the author of the article describes the developmental course of the Slovene language on the territory of the arrival of Alpine and Pannonia Slavs, from the linguistic forms in the time of oral literacy/ literature, medieval literature, literature in the period of romantic, realism, of Slovene “moderna” and “post – moderna”, so as of identified degree in the genesis of national literature, national and political consciousness and of their organized contemporary forms. Simultaneously, the author integrates verbal art productions of previous periods with the striving of Slovene and south – Slavic poets and writers for national and international affirmation in the time of romantic. With their multisided linguistic and literary, scientific and artistic nationally – affirming activities and particularly with national heroic poems they made the further development and the realization of this high goal in the second part of the 20th century possible.

Key words: Slovene language, literature, identity, literary creativity, Slovene literacy, oral Literary transmission, romantic period

Ker se kot diplomirani slavist in komparativist že več let ukvarjam z jezikom in književnostjo Slovanov, Južnih Slovanov in Slovencev, oziroma s filologijo naših slovanskih in drugih prednikov na današnjem slovenskem etničnem ozemlju, sem na povabilo cenjenega kolega dr. Velka Rusa tu nameraval podati nekaj misli o slovenskem jeziku in književnosti, ki sta trdna podstava slovenske nacionalne in individualne identitete.

Kot je znano, sta jezik in slovstvo, poznejša književnost, nedeljiva, kompleksna in spremenljiva duhovna celota; jezik mnogi znanstveniki štejejo za največji dosežek človeškega duha: književnost, umetniška beseda, zlasti poezija (oblika stiha, rime, akrostiha in kitice), velja za najvišji izraz popolnosti slehernega jezika. Oba fenomena sta kot živ organizem, tako kot tudi plemena, ljudstva, narodi in nacije, zmožna doživeti oziroma prehoditi naslednje stopnje: pojav, nastanek, artikulacijo, nominacijo, normiranje, standardizacijo, stabilizacijo, afirmacijo, in seveda tudi razkroj ali zaton, izginotje, kar vse nam znana zgodovina človeštva in jezikov jasno potrjuje. Torej, rečeno velja tudi za književnosti, ki so v minulih tisočletjih prehodele pot od ustnega slovstva in 'literature' (po starem grškem vzoru in terminu vsega, kar je spisano) do književnosti kot umetnosti besede ali leposlovja ter do nacionalnih književnosti v okviru univerzalne svetovne književnosti. Ta pot je neznane in znane avtorje, pesnike in pisatelje skozi stoletja vodila od prezentacije in vsestranske obravnave najprej etničnega, nato etičnega in končno estetskega bistva in številnih obrazov človeške usode, pravzaprav do življenja in usode skupnosti v določenem času in prostoru, in mnogo pozneje do opisov usode posameznika.

Književnosti so izvirne in posnemovalne, prevajalske, zlasti v Evropi, ki jo je /kot je znano/ determinirala vzhodno mediteranska judejsko-helenistična duhovna dediščina: za izvirne veljajo tiste književnosti, ki so razvile lastno ustno slovstvo, lastno pismenstvo, lastno književnost v obdobju renesanse in baroka ter lastno književnost v obdobju romantike, ki je nastopila v XIX. stoletju, in spodbudila različna duhovno – politična gibanja v času t. i. Pomladi narodov ali Marčne revolucije, to je v dobi dokončnega propada fevdalnih imperijev ter nastanka in uveljavitve meščanskih idej, in z njimi nacionalnih tendenc, zavesti in gibanj ter združevalnih tokov pri številnih evropskih plemenih, ljudstvih in narodih. Ti procesi so razvidni in razumljivi v širšem okviru Aristotlovega *kalona*, *kategzohena* (poznejši latinski prevod: *lex supra*), to je vrhovnega zakona grške družbe oz. sploh mediteranske jugovzhodne

antike, ki je pripadnikom človeške vrste, predvsem filozofom in humanistom, narekoval zavestno in trajno približevanje spoznanim človeškim determinantom, oz. vsakdanje in trajno uresničevanje nedeljive aktivnosti v smeri treh idealov: Dobrote, Resnice, Lepote, ter v okviru premisleka in vedenja o jeziku in književnosti narekoval nastanek in razvoj vseh štirih znanih rodov pisanja, to je lirike, epike, dramatike in tudi v njihova področja segajočih poučnih ali didaktičnih in esejističnih spisov.

Kam po teh znanstvenih kriterijih sodijo nekatere evropske t. i. velike književnosti, npr. italijanska ali nemška, ter južnoslovanske in slovenska književnost, lahko presodi vsak sam, kot tudi to, kdaj in kje se začnejo nacionalne književnosti južnih Slovanov, in s tem tudi naša bogata slovenska književnost (natančneje: slovstvo in literatura oz. književnost na slovenskem etničnem ozemlju) ter v kakšnem razmerju do drugih književnosti dejansko je.

Po tem (morda nekoliko preveč) strnjjenem in enoplastnem uvodnem pojasnjevanju se kot osrednja točka ustvarjanja nacionalne identitete evropskih narodov, ki so iz plemen in ljudstev postopoma postali nacije, in s tem tudi nas, današnjih Slovencev, nastalih iz procesov združitve starodavnih Slovanov, tračansko-ilirsko-venetskih staroselcev, raznorodnih priseljenih množic, itd., itd. kaže XIX. stoletje, natančneje njegova prva polovica, in se kot usodna zarisujejo petdeseta leta, ali (npr. na Hrvaškem) celo druga polovica XIX. stoletja.

::ZAKAJ?

Zato, ker se takrat plemenske družbe v Evropi in v pokrajinah južnih Slovanov, zajete v okvire tujih imperijev, s propadom fevdalizma in predvsem s propadom stoletne razsežne in specifično upravno organizirane razmeroma avtonomne slovanske Vojne Krajine /Serbische millitaer Graenze (ob Savi in Donavi), Windische millitaer Graenze (ob Kolpi), Croatische millitaer Graenze (ob Sotli)/(1521 – 1881), ki je več stoletij združevala raznorodno krščansko prebivalstvo iz sorodnih slovanskih plemen v sotočjih Save, Kolpe in Sotle, znova pospešeno materialno in duhovno razvijajo, v spremenjenih zgodovinskih okoliščinah socialno prebujajo ter pričenjajo s samostojnim iskanjem novih združevalnih oblik za obstoj svojih skupnosti, z iskanjem ali ustvarjanjem novih, večkrat starih temeljev lastne identitete, z uresničevanjem medsebojnega spoznavanja in združevanja ter tudi političnega organiziranja (Med drugim prim. T. Masretić, Slaveni u davnini, MH, Zagreb 1889; Stematografija. Izobraženije oružij iliričeskikh. Viena 1741 (po izdaji MS, 1972, Novi Sad); I. Dorovsky, Slovane a Evropa, Brno 2000; Istorija naroda FNRJ, Sarajevo 1957; M. B. Pavlović, Od Esklavonije ka Jugoslaviji (Kritički pregled

važnijih francuskih tekstova o jugoslovenskim krajevima i narodima do 1914), Novi Sad 1994; M. Ekmečić, *Encountrs of civilizations ...* Novi Sad 1998; F. Zwitter, *Nacionalni problemi v habsburški monarhiji*, Ljubljana 1962; B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda*, DZS 1964; *Slovensko narodno vprašanje in slovenski zgodovinski položaj*, SM 1987 idr.).

Uresničljivo idejo jim ponujajo prav filozofski in umetniški tokovi v času evropske romantike, ki sicer pozno, po neoklasicizmu in razsvetljenstvu, odkrivajo in znova odpirajo obzorja antike, posameznih jezikov in književnosti evropskih ljudstev ter v izbrani formi natančno prikazujejo posebnosti v življenju in usodah posameznih oseb, pokrajin, plemen ali ljudstev, t. i. dušo naroda (M. Murko, *Tragom srpskohrvatske narodne epike*, JAZU 1951; A. B. Lord, M. Parry, *The Singer of Tales*, N. York – London 1960 (po izdaji Pevač priča, Beograd 1990).

Evropska romantika je v besedni umetnosti po vsebini izrazito individualna, saj največkrat v znanih zgodbah o izbranih junakih, najpogosteje v verzih opisuje izjemne posameznike v izjemnih okoliščinah, kot npr. beremo pri lordu Gordonu Bayronu, ali Aleksandru Sergejeviču Puškinu, ali pri poljskih, francoskih, nemških in čeških romantikih /'Child Harold'; 'Jevgenij Onjegin'; 'Pan Tadeusz' itd./, pri južnih Slovanih pa je osnovno izhodišče, oz. izhodiščni zorni kot avtorja drugačen, saj ga določa zavestna (ali tudi nezavedna) izrazito skupinska in kolektivna misel, zavest, ideja, oz. motivika in usoda /npr.: 'Serbijanka', 'Kerst per Savizi', 'Smrt Smail-age Čengijića', 'Gorski vijenac', 'Armatolos' (oz. makedonski 'Serdarot') itd. itd./; nastaja posebna južnoslovanska in razpoznavna *nacionalna romantika*, kot je to specifično in literarno inovacijo v svetovnem merilu pronicljivo poimenoval ugledni profesor Ivan Prijatelj na svojih univerzitetnih predavanjih v Odesi že leta 1903 (I. Prijatelj, *Izbrano delo*, I/II, MK, Ljubljana 1970).

Nacionalna romantika pri južnih Slovanih nadaljuje izgradnjo in potrditev nekoliko zastrte identitete različnih slovanskih lokalnih skupnosti, njihovo slavno zgodovino, obuja spomin na prve državne tvorbe, osebnosti in dogodke v davnini, npr. na slavno pretežno slovansko Panonsko diecezo, osrednjo cerkveno pokrajino sv. Andrijana/Hadrijana na Haemosu (pozneje, po turško, po letu 1496: Bal-kanu) s sedežem v Sirmijumu ob Savi, ki je v V. stoletju (ustanovljena 455. l. n. š.) (S. Novaković, 1863; F. Grivec, 1929) segala od Baltika do Črnega morja, in ki je po pričevanju latinskih in drugih zgodovinarjev pomenila evropski 'svetilnik duha'; ali na čas delovanja solunskih blagovestnikov in njunih številnih slovanskih sodelavcev, ki ga znanstveniki označujejo kot dobo nastanka prve ohranjene slovanske pisave, skupnega slovanskega nad-dijalektalnega jezika in pisne slovanske književnosti /Evangeliji, Molitvenik, Apostolska dela, Nomokanon in Biblia (858 – 863)/(J. Deretić, *Istorija srpske*

književnosti, 2003; Kulturna istorija Srba, 2001; I. Frangeš, Povijest hrvatske književnosti, 2002)) ter povsem pozabljene /zanemarjene/ Metodove slovanske cerkve na tedanjem in sedanjem slovenskem panonskem ozemlju; ali na prvo znano slovansko državo Karantanijo v prvi polovici 7. stoletja; poskuša opozoriti na vlogo južnih Slovanov kot dejanskega duhovnega, materialnega in civilizacijskega mostu med Vzhodom in Zahodom v srednjem veku /npr. pri obnovitvi evangeličanskih nauk v XVI. stoletju, ki ga brez Matije Grbića, Matije Vlašića in drugih učenih mož slovanskega rodu, vzornikov in učiteljev Martina Luthra (in drugih voditeljev takratnega duhovnega dogajanja) ne bi bilo/ in nasploh na pomemben delež južnih Slovanov v razvoju dosežkov človeštva, nastalih večinoma v okviru duhovnih, predvsem religioznih gibanj (bogumilstvo, krščanstvo, mohamedanstvo) ali tujih državnih tvorb, npr. v starogrškem Romejskem in nato v Rimskem cesarstvu nemške narodnosti, ali pozneje v vilajetih in provincah v mogočnem turškem in habsburškem imperiju (ali v njegovem Ogrskem kraljestvu), ali v okvirih meja takratnih svobodnih republik, ki so po slovanskih starodavnih pravnih in drugih običajih nastale na njihovem ozemlju (ali na njegovem obrobju) /Dubrovnik, Benetke/, kjer so prav slovanski prebivalci, cesarski namestniki, vojskovodje in vojščaki, znanstveniki in duhovniki, vezirji in doži gradili in vzpostavljali njihovo moč, obseg, integriteto, blagostanje in razcvet (V. Murko, predavanje, 1984).

Hkrati z romantičnim kultom slavne preteklosti, značilnim domoljubjem, svobodoljubjem, junaštvom, ponosom, trpljenjem, požrtvovalnostjo in nesebičnim žrtvovanjem za skupnost, ki so stalnice in specifična južnoslovanskih književnosti v evropskem oz. svetovnem oziru, 'za narodno stvar vneti' in nadarjeni pesniki in pisatelji iz tedanjih južnoslovanskih ali ilirskih pokrajin poudarjajo odločilen slovanski delež in krvni davek pri obrambi krščanstva pred islamom in evropskih dežel pred turško silo (predvsem habsburških pokrajin Štajerske, Koroške in Kranjske). Zavedajo se svoje pripadnosti krščanstvu in slovanstvu, vendar pa tudi svojih jezikovnih, zgodovinskih in tradicionalnih lokalnih posebnosti, ki jih sicer v svojem literarnem in drugem delu zavestno podrejajo kultu skupnosti in interesom svojega izbranega kolektiva (kot npr. M. Majar, J. Kopitar, F. Miklošič, F. Levstik, G. Krek, M. Murko idr.).

Zavest pesnikov in pisateljev, ki so odločilno oblikovali takratne miselne tokove, in tudi njihovih številnih bralcev v omenjenem času ostaja npravna, elementarna, zamejena s krvno in plemensko pripadnostjo, in v bistvu so njihova iskanja skupne in lastne identitete ter poti za združitev slovanskih pokrajin, plemen in ljudstev s stališča razvitejših spoznanj današnjega nekoliko odmaknjenege časa idealistična, emotivna in ne racionalna ali trdno znanstveno utemeljena, kot so pač bila tudi vsa druga tedanja v zgodovini znana združevalna gibanja. Literatura, zapisana beseda kot edini široko dostopni,

torej vrhovni komunikacijski medij takratne dobe (in trajna priča o dogodkih in osebah tedanjega časa), in novonastali krogi pisateljev, znanstvenikov in ustvarjalcev v različnih slovanskih kulturnih središčih, ki so pozneje ostala izven slovenskega državnega okvira (npr. avstrijski Dunaj, Gradec, Celovec, italijanski Videm, Gorica, Trst, hrvaški Reka, Karlovec, Zagreb, Varaždin, madžarski Sombatelj, Železno, Kisek), ter njihova številna že tiskana dela ustvarjajo zelo širok krog bralcev, najširši dotelej; po njihovi zaslugi (in po zaslugi 'Ilercev', to je t. i. Ilirskega gibanja (hrvaško: Ilirskega preporoda) ter slovenskih šol v Napoleonovih (bolje rečeno: Marmontovih) Ilirskih provincah, oz. v habsburškem imperiju (po letu 1842) nastaja širok in trajen vedno širši, zavednejši in aktivnejši jezikovni, literarni, znanstveni in kulturni krog, krog obnovljene ali nove slovanske identitete, zavest o posebnosti jezika, zgodovine in tudi mnogoljudne oz. večje družbene skupnosti na določenem ozemlju: postopoma nastaja jezikovna, kulturna in iz njiju nacionalna zavest. (Prim. tudi Zgodovina slovenskega slovstva, I-VIII, SM, Ljubljana 1956-1971; J. Pogačnik, F. Zadavec, Zgodovina slovenskega slovstva, I-VIII, Maribor 1968-1972; A. Slodnjak, Pregled slovenskega slovstva, AZ, Ljubljana 1934; F. Petre, Poskus ilirizma pri Slovencih, 1939; N. I. Tolstoj, Jezik slovenske kulture, Niš 1995).

Tako v prvih desetletjih in v celem XIX. stoletju lahko skozi zapisane besede spremljamo očitni in znan proces obnove ali ustanavljanja lastne identitete (V. Melik, Slovenci 1848-1918, Litera, Maribor 2002), ki še vedno traja, in ki na področju bivanja južnih Slovanov z miselnimi aplikacijami ali celo konfrontacijami logosa in mitosa tudi danes še ni povsem zaključen. Sprožila ga je načrtna dejavnost mogočne tajne organizacije zahodnega krščanstva (Unia Bona Fide: Budim, Pešta, Požun, Dunaj, Benetke, Rim) iz leta 1701, ki je svoj osvajalni boj za ozemlje oslabiljenega turškega imperija, slovansko ozemlje nekdanjega Trajanovega rimskega 'Illiricum' (II. stol. n. š.) od Soče do Črnega morja uresničevala z življenji južnoslovanskih prebivalcev ter pri tem za svojega prvega in glavnega sovražnika (namesto dotedanjega antagonista, islama) imenovala vzhodno krščanstvo, in odgovor nanjo iz vrst slovanskih vrst, predvsem izobražencev; seveda, odločilna je bila vsestranska moč velikega slovanskega krščanskega ruskega imperija: v Sankt Peterburgu načrtovana, vodena in financirana osvoboditev krščanskih bratov izpod islamskega turškega jarma leta 1804 je načrtno ustvarila najprej znano pan-helenistično gibanje, združila številne razdrobljene grške pokrajine in sprožila junaški upor proti Turkom v Tesaliji (vodil ga je pogumni ruski cesarski general Jovan Kapodistrijan – Janez Koprski), in nato tudi v Srbiji (pod Črnim Jurijem - Karadjordjem Petrovičem); po njenem vzoru so se nato razvili pan-romanski italijanski in pan-germanski nemški ter hkrati pan-slovanski združevalni in državotvorni

tokovi, v katerih so imeli zelo pomembno, vplivno in nenadomestljivo mesto prav pesniki in pisatelji, oz. literati in jezikoslovci (J. Kollar, K. H. Macha, P. Šafarik, V. S. Karadžić, F. Miklošič, F. Levstik). Pod Garibaldijem se je združevala in do 1860 nastajala Italija in z njo nova italijanska nacija, v Aechnu so se na svojem kongresu 1842, kamor so vabili tudi 'Kranjce', 'Korošce' in 'Štajerce', torej prednike nas vseh, ki se danes štejemo za Slovence, združevale manjše severne in južne germanske fevdalne državne tvorbe, kneževine in pokrajine v nastajajočo Nemčijo in v novo nemško nacijo; le 'Štajercu', 'Ilircu' oz. Slovencu Stanku Vrazu (B. Drechsler, Stanko Vraz, MH in MS, Zagreb 1909), Hrvatju Janku Draškoviću, Srbu Vuku Stefanoviću Karadžiću, Črnogorcju Petru II. Petroviću Njegošu (če omenim tu samo danes najbolj znana in ugledna imena) in drugim južno-slovanskim, zahodno-slovanskim ter vzhodno-slovanskim 'delegatom' ni bilo dano da bi se v luči neugaslih tradicij njihove ljudske Veče, Skupščine, Skupštine, Sabora, Sobranja, Sejma ali Zbora, v okviru demokratičnega ljudskega mednarodnega zborovanja srečali, mirno in tvorno dogovorili na t. i. vseslovanskem kongresu v Pragi 1848. leta: cesarske topovske granate so raztrgale streho palače, konjenica je s sabljami sekala v zbrano množico (posekali so 269 mož), pod salvami pa so v cestnem prahu obležali tudi mnogi drugi (A. Globočnik pl. Sorodolski, K petdesetletnici slovenske narodne zavesti. V spomin na leto 1848. Izvestja MD za Kranjsko, št. 8, 1898). (Ponosni zmagovalec nad neoboroženo množico, poveljnik ki je potem v dunajski palači iz cesarskih rok sprejemal časti in odlikovanja, je bil, oz. se je pisal Windischgraetz).

Krvavo zadevo so Habsburžani sicer ruskemu carju in drugim, pretežno slovanskim cesarskim vojaškim poveljnikom in oficirjem, javnosti in zgodovini spretno predstavili kot nekakšne socialne nemire in razbojništvo, organizirano okrutno nasilje cesarske vojske pa kot kazen za divji vdor podeželske roparske sodrge, ki da je ogrožala od boga dano oblast cesarja in cerkve, pa tudi meščanstvo in imetje v Budimu, Pešti, Požunu (Bratislava), Pragi in celo na cesarskem Dunaju. Tako so germanski oblastniki nacionalno prebujajo in vprašanje identitete kar petih šestin prebivalstva v svojem habsburškem cesarstvu, oz. vprašanje identitete in nacionalne pripadnosti južnih in drugih Slovanov, t. i. Slovanov Avstrije, torej tudi nas bodočih Slovencev, za dobrih sedem desetletij nasilno pospravili z 'dnevnega reda'.

Toda proces nastajanja slovenske nacionalne identitete oz. takrat šele uveljavljanja identitete slovenskega jezika in književnosti, ki nas tu zanima, se je neustavljivo odvijal naprej.

Eden največjih evropskih učenjakov vseh časov, ki je ponovno in za vedno zapisal Slovence in Slovane na kulturni zemljevid sveta, Jernej Kopitar, mož, ki je Wilhelmu von Humboltu iz grščine prevedel danes splošno znano nemško

rekli 'Pravi dom človeškega duha je jezik', oz. 'Človeški dom je jezik', je spisal znanstveno slovnico 'slovanskega jezika', ki da ga govorijo 'na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem'; njegov naslednik v Dvorni knjižnici na Dunaju in njegov učenec, sicer pravnik v dunajskem cesarskem parlamentu Fran Miklošič pa je v petdesetih letih XIX. stoletja (natančneje: leta 1842) dosegel, da so kot jezik državnih uradov in šol na etničnem ozemlju že omenjenih slovenskih pokrajin, izrisanih na inkriminiranem 'zemljevidu slovenske dežele' Petra Kozlerja iz leta 1847, določili 'slovenisch' (in ne 'windisch') ter kmalu ustanovil katedro za slavistiko na dunajski univerzi (1848) (T. Domej, predavanje, SSJLK 1993), ki je dala trajen in legitimen okvir študiju staroslovanščine in drugih slovanskih jezikov ter omogočila znanstveno afirmacijo vseh slovanskih jezikov, ki so si postopoma izoblikovali nacionalni značaj (B. Pogorelec, Sedemdeset let slovenske slovenistike, Zbornik SDS, Ljubljana 1991).

Za laično Akademijo delovnih mož ljubljanskih (Academia Operosurum Labacensium) (1693, obnovljena 1781), Antonom Makovicem, učiteljem babištva na ljubljanskem liceju 1792, Kopitarjevo citirano slovnico, za prvimi predavanji Janeza Nepomuka Primica v slovenščini na univerzi v Gradcu (1812) in Frana Metelka na Liceju v Ljubljani (1817), ob Kastelčevi 'Č'belici' in Bleiweisovih 'Rokodelskih novicah' (1826), za Miklošičevim 'Deržavljskim zakonikom', za že omenjenim 'Zemljevidom slovenskih dežel' (1847), ki je avtorja pripeljal pred vojaško sodišče, ter ob Prešernu in Levstiku, po zaslugi Miklošičeve slavistične katedre na dunajski univerzi od 1848, drugih kateder za slavistiko: na zagrebškem sveučilištu od 1874, na liceju v Kragujevcu od 1838 in v Beogradu od 1876 so drugo za drugim (npr. Pipin-Spasovičev 'Obzor slavjanskih literatur' (Sankt Peterburg 1865 in 1873), ali Ivana Macuna "Cvetnik slovenskiga pesništva" (Trst 1850) in Karola Glaserja 'Zgodovina slovenskega slovstva', I-IV (Trst 1892) izpod slovanskega in slovenskega peresa nastala filološka, literarna, zgodovinska in druga znanstvena dela, ki so omogočila vsestranski razvoj posameznika in družbe; po zadnjem nasilnem germanskem napadu na slovenski jezik in narod v XIX. Stoletju, , natančneje l. 1895 v Ljubljani, ko je zaradi slovenskih napisov in jezika v tem našem slovenskem mestu znova spregovorilo orožje in tekla slovenska kri, je povezovanje z drugimi južnoslovanskimi pokrajinami oz. plemeni in narodi našim slovenskim prednikom 1918. l. prineslo pravno (mednarodno-pravno) in tudi dejansko osvoboditev iz fevdalnega podložništva (S. Vilfan, Uvod v pravno zgodovino, ULRS, Ljubljana 1993) možnosti za pospešeno afirmacijo lastne identitete in ustvarjalnosti, materialne in druge pogoje za preraščanje ljudstva v sodobno nacijo z vsemi njenimi mnogoterimi vsebinami in funkcijami, potrebnimi za mirno in delovno sožitje, in nekaj desetletij pozneje tudi priložnost za preživetje v zgodovinsko izrazito nenaklonjenih, natančneje: apokaliptičnih

okoliščinah v času okrutne II. Svetovne vojne, ko je nasilno okupirano in razkosano slovensko ljudstvo z aktivnim večinskim sodelovanjem v zmagoviti svetovni koaliciji dokončno potrdilo že vzpostavljeno identiteto slovenskega naroda kot tvorne, prepoznavne in vsestransko aktivne evropske nacije in jo nato razmeroma kmalu, že po nekaj desetletjih (to je ob koncu XX. stoletja, leta 1991) skozi zaokrožen legitimen demokratičen proces vzpostavitve nacionalne samostojnosti in državotvornosti potrdilo s sklepnim dejanjem, razglasitvijo mednarodno uveljavljene slovenske države, Republike Slovenije.

S slovensko državnostjo je bil dokončno vzpostavljen in potrjen najpomembnejši mednarodno veljavni element slovenske nacionalne identitete, vzpostavljen v pradavnini prav s slovenskim jezikom, slovstvom in književnostjo: slovenski jezik in književnost, od prvega znanega zapisa slovenske besede v latinščini 412. l. n. š., "Snessnicco", po prvem prevodu Stare zaveze Svetega pisma 'Iskoni bje slovo' iz 863. l. n. š., po prvih uvrstitvah v evropski slovar tiskarja Gelleniuma iz Bazla/Basel 1537, po prvi slovenski ohranjeni tiskani knjigi in Trubarjevem uvodu: 'Lubi Slouvinci' iz leta 1551, po prvi omembi slovenskega ljudstva kot nacionalne enote Mihaela Severja iz 1777. l., po Kozlerjevem 'Zemljovidu slovenske dežele' (1847), po odmevnih junaških verzih v Prešernovem 'Krstu pri Savici' (1836) in 'Zdravljici' (1847), po Glaserjevi 'Zgodovini slovenskega slovstva' (1892-96) itd., itd. sta nedvomno delovala kot pobuda in ostala trdna osnova njene razpoznavne samobitnosti, moči, lepote in ustvarjalnosti.

::LITERATURA

- Zgodovina slovenskega slovstva, I-VIII (1956-1971). Slovenska matica, Ljubljana.
- J. Pogačnik-F. Zadavec (1968-1972). Zgodovina slovenskega slovstva, I-VIII, Maribor.
- J. Rotar (1988). *Primož Trubar in južni Slovani*, Ljubljana.
- I. Frangeš (2002). *Povjest hrvatske književnosti*. Zagreb.
- J. Deretić (2003). *Istorija srpske književnosti*, Beograd.
- N. Iljič Tolstoj (1995). *Jezik slovenske kulture*, Niš.
- M. Ekmečić (1998). *Encounters of civilizations*. Novi Sad.
- U. Eco (1973). *Kultura, informacija, komunikacija*. Beograd.

